

Samenvatting Onderwijssymposium: Pleidooi voor Scholen van Vrede

Samenvatting opgesteld door Irosha Driessen, antropologe en beleidsadviseur

Het Huis van Vrede in Almere is op zondag 3 november 2019 flink gevuld met allerlei geïnteresseerden uit meerdere hoeken van het land en daarbuiten, mensen met verschillende religieuze en niet-religieuze achtergronden zijn vandaag bijeen om de tweede Hamza Kailani Forum van het Samen Leven bij te wonen. Onder aanwezigen waren onderwijskundigen, directeuren van scholen en vertegenwoordigers van verschillende organisaties. De uitnodiging voor vandaag is om contributies te leveren vanuit verschillende invalshoeken voor een pedagogiek van vrede, het uitgangspunt is een synergie van ideeën. Tussen de sprekers door wordt er prachtige muziek gemaakt door Michiel Hooijer, Osama Mileegi en Hicham Laaraari. Dagvoorzitter is Ruth Rozenboom-Hony, voorzitter van stichting Trialoog en vertegenwoordiger van de orthodox-joodse gemeenschap in Amstelveen.

Interreligieuze basisschool in Ede

Bart ten Broek, oud-basisschooldirecteur, bijt de spits af met zijn verhaal over het “ontmoetingsonderwijs” tussen de protestants-christelijke Nederlandse gemeenschap en de islamitische Turkse en Marokkaanse gemeenschap in de ‘Biblebelt’ regio in het oosten van het land. Na een lang proces van wantrouwen, onenigheid en o.a.

bemiddeling van Hamza Zeid Kailani, werd er binnen de christelijke school in Ede een experimenteel zelfstandig schoolbestuur van interreligieuze oorsprong opgericht. Ouders en geestelijk leiders vanuit de verschillende gemeenschappen hebben hierin een cruciale rol gespeeld. In de jaren ‘80 was het vormen van een christelijk-islamitische basisschool een enorme verbindende stap, twee godsdiensten in één school was immers toentertijd absoluut niet geaccepteerd. Het feit dat vertrouwen, respect en de bereidheid tot wederzijds begrip aan de basis lagen van dit proces werd getoond toen er toestemming kwam voor het openen van een islamitische school, maar de betreffende Turkse en Marokkaanse gemeenschappen toch besloten om verder te gaan als gezamenlijke interreligieuze school. Strekking door Bart’s hele verhaal heen is zijn pleidooi voor het willen handelen vanuit gemeenschappelijke waarden ipv. tegenstrijdige dogma’s, het luisteren naar de ouders alsmede de kinderen en de bereidheid om oordelen niet leidend te laten zijn opdat vertrouwen en respect kunnen groeien.

Mondiaal leren & wereldburgerschap

Als tweede spreekt dr. Marc Coenders en hij vertelt over zijn grote inspiratiebron Prof. Dr. Henri van Praag die hem leerde dat de diverse wereldtradities elkaar niet uit- maar juist insluiten. Hij wijst ons op het feit dat wereldwijd al eeuwenlang, los van geografie en tijd, mensen verlangen naar een rijk van vrede en dat dit verlangen naar vredevol (samen)leven uitgebreid is beschreven in wijsheidsliteratuur. Hij pleit dan ook voor het integreren van de talrijke bronnen met oude wijsheden in ons onderwijs. We maken kennis met een indeling van de wereld in vijf verschillende 'cultuurcodes' gebaseerd op enkele gedeelde waarden / gerichtheid tussen de culturen in een regio, maar de geografische indeling is dynamisch.

Samengevat zijn die codes als volgt te beschrijven:

- I. Chinees-Japanse cultuurcode: gericht op het evenwicht => leren balanceren, holistisch, cirkel, uniciteit, ordelijke samenhang
- II. Indisch-Tibetaanse cultuurcode: gericht op het bewustzijn => leren mediteren, innerlijke vrede, stilte en bewustzijn van het wezen \Leftrightarrow ego
- III. Bijbels-Islamitische cultuurcode: gericht op de komende wereld=> leren luisteren en naastenliefde naar het woord, opening tot dialoog, religies voor wereldvrede
- IV. Sjamanistische cultuurcode: gericht op de verbinding met de natuur => leren reizen naar ons innerlijke om kracht te vinden, harmonie met de schepping, holistische kijk
- V. Westers-wetenschappelijke cultuurcode: gericht op de waarneembare werkelijkheid => leren onderzoeken / analyseren, self-evident truths

Marc beschrijft dat de vijf cultuurcodes complementaire 'leer-richtingen' zijn voor het individuele en het gezamenlijke leven. Hij pleit voor het implementeren van deze vijf leer-richtingen in de didactiek ten behoeve van het leren van vrede als wereldburgers, juist nu in een geglobaliseerde steeds complexer wordende wereld.

Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties

Leslie Doornik, voorzitter van Global Goals Quest, deelt met ons een laagdrempelige leer methode waarin de 17 SDG's (= Sustainable Development Goals) dichtbij, voelbaar en ervaarbaar worden gemaakt door middel van een spel op de grond. Het spel daagt mensen (van bankiers tot kinderen) uit om na te denken hoe ieder doel verbonden is met de vier P's: People, Planet, Prosperity en Peace. Zo krijgen deelnemers bv. de verbeeldingsopdracht om een duurzame stoel te ontwikkelen in relatie tot de doelen. Uit opdrachten als deze volgen hele creatieve ideeën die bijdragen aan een duurzamere en vreedevolle wereld.

Het uitgangspunt, of de rode draad, van het spel is dat het behalen van de doelen alleen mogelijk is middels de vijfde P, die van Partnership. Het feit dat de SDGs zijn voortgekomen uit een onderzoek onder 8 miljoen mensen wereldwijd en vervolgens zijn erkend door alle lidstaten van de VN, biedt ons een prachtige richtingwijzer over 17 doelen, vanuit gedeelde basiswaarden, waar we het als wereldbevolking over eens zijn.

Wiskunde & Samen leven in Vrede

Gehrt Hartjen, wiskundige verbonden aan de Universiteit van Aachen, laat ons kennis maken met de relatie tussen wiskunde en vrede en hoe we enkele pilaren uit de wiskunde als bouwstenen kunnen gebruiken voor de opbouw van een cultuur van vrede. Zo stelt hij dat wiskunde gaat over berekenen, bewijzen, definiëren en begrijpen binnen een set van symbolen, een taal die niet afhangt van tijd, plaats, persoon of cultuur, het is een universele taal. “Mathematics” betekent in

oud Grieks “dat wat we moeten leren” en volgens Galileo is het de taal waarin God de wereld heeft geschreven. Wiskunde zien we overal in de natuur, denk aan zelfgelijkende structuren in een varenblad of een dennenappel, dat is puur wiskundig vorm te geven. Wiskunde is gebaseerd op bepaalde geaccepteerde basisvoorwaarden of condities, namelijk ‘self-evident truths’ (vanzelfsprekendheden). Wiskunde werkt op basis van een set van symbolen en regels. Dankzij deze set kunnen we objecten en concepten definiëren.

Gehrt laat ons een houten ring sculptuur zien, die symbool staat voor een cirkel van (interreligieuze) vrede. Deze ring heeft de vorm van de wiskundige Moebius Strip waarin er geen binnen- of buitenkant is, geen begin of eind, geen boven of onder; alles is verbonden zoals de Circle of Life (of zoals de cirkelwerking). Zowel religie als wiskunde zijn gebaseerd op een ‘belief system of universal truths’, van waaruit conclusies, toepassingen, regels en oriëntatie volgen. Ze leren ons dat toeval niet bestaat en dat ons menselijk denken beperkt is.

Peace as a balanced equilibrium: „What is Peace? Peace is not only the opposite of war, not only the time between two wars — peace is more. Peace is the law of human life. Peace is when we act right and when there is justice between all human beings and between all peoples.“

Vrede is een universele onderlinge afhankelijkheid, een natuurlijke wet. Het verstoren van vrede is daarom het verstoren van balans. Uit het verlangen naar vrede vloeit dus de noodzaak voor basiscondities en regels (e.g. mensenrechten). De volgende wiskundige ideeën kunnen hieraan bijdragen:

- I. Wederzijds begrip vraagt om glasheldere definities
- II. Waarheden / argumenten moeten logisch bewezen worden op basis van geaccepteerde basisvoorwaarden
- III. Vanzelfsprekendheden moeten eenvoudig bewezen kunnen worden
- IV. Uit universele wetten en regels volgen argumenten en conclusies die voor iedereen gelden
- V. Ons begrip is altijd incompleet: nooit het hele plaatje
- VI. Wiskundige formule werkt met een ‘= teken’: de waarden aan de twee zijden van het ‘equation’ teken (gelijkheid) moeten namelijk gelijk aan elkaar zijn.

Vrede is geen toeval maar iets wat democratisch gebouwd kan worden met intentie, logisch redeneren en een universele set van waarden, condities en afspraken die vervolgens onderhouden moeten worden, net als het bouwen van een Gotische kerk. Het duurt lang, en moet constant onderhouden worden.

Opvoeding van Vrede in taal, rekenen, geschiedenis

Ten slotte spreekt Alaeddine Touhami, voorzitter van het Huis van Vrede en stichting Onderwijs van Vrede en Samen Leven. Hij benoemt dat evenals bij defensie alle wetenschappen worden ingezet en daar moeten wij ook naar streven binnen een academie van vrede, als een serieus gegeven. Hij pleit voor het actief inzetten van de SDGs zodat kinderen een van die doelstellingen eigen kunnen maken zodat hun onderwijspad een richting heeft.

In lijn met het wiskundige verhaal, stelt

Alaeddine dat vrede niet iets is wat op zichzelf staat, het heeft voorwaarden (waarden/deugden) nodig. Het is een cultuur van vrede. Maar hoe kan “ik” in vrede komen? Waar beginnen die anti-waarden in mijzelf? Wie vrede wil waarmaken komt hoe dan ook zijn of haar ego tegen. De psychologische en spirituele aspecten van de mensen kunnen daarom niet vergeten worden. Dat begint bij het ontwaken van de zintuigen, ze zijn immers de enige middelen om deel te nemen aan de werkelijkheid. Het huidige onderwijs focust vooral op het zicht en het gehoor, maar er moet ook aandacht besteed worden aan de smaak, de reuk, de tast, en voeding.

In de opvoeding van vrede wordt stilgestaan bij het waarom en de waarden achter het leren van bv. rekenen; een verlangen naar gelijkwaardigheid, eerlijkheid en rechtvaardigheid. Tegenwoordig geven we het product van menselijke waarden mee, maar niet de waarden zelf. Hierdoor ‘consumeren’ we vaak waarden zonder de plicht en verantwoordelijkheid die erbij komt om de waarden ook weer te produceren. Een vaardigheid zoals rekenen moet aangeleerd worden om daadwerkelijk toe te passen op de realiteit om menselijke waarden en vrede te bewerkstelligen. Hetzelfde geldt voor taal; het is een middel waarmee de mens in staat is om te communiceren en dingen waar te maken. In het huidige systeem is een groot deel van ons vocabulaire “onbeleefd”, in de zin dat onze woorden veelal niet “beleefd” zijn en daardoor andere betekenissen hebben wat vervolgens weer tot conflict kan leiden. Het leren van taal kan worden ingezet als een klas waarin alle leerlingen een letter uit het alfabet vormen; alle letters (alle kinderen) zijn nodig en enkel in de combinatie met andere letters krijgen ze betekenis. Wanneer er conflict is gaat het om de

combinaties van de letters die omgezet kan worden tot het gewenste, zonder letters te elimineren. Ook geschiedenisonderwijs, deze is enorm partijdig en nationalistisch, maar tegenwoordig is de wereld zo geglobaliseerd dat dit vraagt om een wereldgeschiedenis waarin we bewust worden dat elke beschaving een bouwsteen heeft geleverd aan wat de wereld vandaag de dag is. We zijn namelijk erfgenamen van de hele mensheid en we moeten naar een cultuur van “wij”.

Leraren hebben als eerste opvoeders enorme invloed op het wezen van mensen, daarom is het van belang dat leraren zichzelf willen kennen (via leertherapie) en bewust zijn van het psychosociale effect dat ze hebben opdat het onderwijs en de opvoeding kwalitatief overgedragen kunnen worden.

Tenslotte spreekt de theologe en auteur

Francien van Overbeeke-Rippen, namens stichting Trialoog de hoopgevende woorden dat zij het gevoel heeft dat het werk (o.a. met de school in Ede) van de “ouderejaars” nu steeds meer voortgezet wordt door de “jongerejaars”. Ze heeft haar nieuwe boek over de wereldgeschiedenis door de ogen van ‘Sem’ heen gesignd voor de deelnemers, daarin pleit zij voor het waarderen van de bijdrage aan vrede van iedere grote monotheïstische religie en daarover in dialoog te blijven.

RUTH ROZEBOOM-HONY

